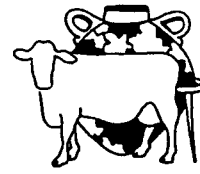

חדשות מן העבר

שיטות הזנה בעבר

שלמה דורי – יפעת

שעורה ושאר המזונות מיחסים את הרכבם לערך גרעיני השעורה. תכולת האנרגיה וחלבון של גרעיני שעורה נקראת "יחידת מזון" ומזונות עשירים באנרגיה וחלבון מכילים יותר "יחידות מזון" מאשר מזונות דלים. הצרכים הנורמטיביים לקיום, ייצור חלב ולגדילה נקבעו על סמך נסיונות, שהנסון ערך.

לקיום כל 150 ק"ג משקל הפרה – 1 יחידת מזון. פרה שמשקלה 600 ק"ג תקבל 4 יחידות מזון, לייצור של 3 ק"ג חלב דרושה יחידת מזון אחת. ברנדשטטר המליץ לתת למנת קיום רק מזונות גסים (ירק, קש, חציר) ולייצור חלב מזונות מרוכזים (גרעיניים, כוסבות, סובין וכו'). למרות כל ההסברים נשארה הבעיה, שלא ידעו מה הוא הרכב המזונות בארץ והשתמשו "בטבלאות" הרכבים של מזונות אירופיים. בדיקות מזונות התחילו בארץ הרבה יותר מאוחר ובספרים של כבשנה (עצמון) ושל שטיגלברג (שגב) מופיעות טבלאות מבוססות על מספרים אירופיים. בשנות הארבעים התאימו בונדי ונוימרק כמה נורמות בשיטת הנסון לתנאי הארץ. רק בשנות התשעים דני בן גדליה וקבוצתו בדקו ופירסמו את הרכב המזונות המקומיים במינרלים (מקרו ומיקרו אלמנטים). שיטת "יחידות מזון" היתה "השפה המדוברת" בין הרפתנים ומילת המפתח היתה "יחידת מזון". הרשימה הזאת נכתבה לדור, שלא ידע את הנסון, השיטה מקובלת בכל הארצות של מערב אירופה (למעט גרמניה, בה עבדו בשיטה של "ערך עמילן" של קלנר, אשר מתאימה יותר לייצור בשר מאשר חלב).

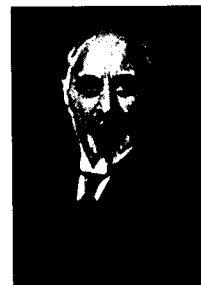
בברית המועצות ובארצות הגרורות היתה "יחידת מזון סובייטית", המבוססת על ערך

בגליון ינואר 1922 של "השדה" התפרסמה רשימה של יהושע ברנדשטטר תחת הכותרת: "לשאלת הטבלאות במשק החלב". מקריאת החומר מתברר שהכוונה היא לשיטת הנסון (השוודית) להערכת מזונות שונים ולנורמות של צריכה לייצור חלב ובשר ולצורכי קיום.

בעבר עוד יותר מוקדם בסוף המאה ה-19, מובאות בחוברת "דער קאלאניסט" דוגמאות מנות מועתקות מספרות צרפתית. כמובן, דוגמאות אלה אשר היו מיועדות לפרה בעלת משקל של 550 ק"ג עם תנובה של 3000 ק"ג חלב, ולמזונות אירופאיים (תחמיצים, סלקים ושחת) לא התאימו לארץ – לפרה "בלדי" או דמשקאית – פרות במשקל 250–350 ק"ג ולתנובות בין 500 ל-2000 ק"ג חלב, למזונות, שהרכבם היה בלתי ידוע אך הכילו אחוזים גבוהים של ליגנין ודלים באנרגיה וחלבון. כשבא ברנדשטטר ב-1922 והציג את השיטה השוודית של הנסון המצב היה בחלקו שונה. כבר הופיעו הפרות

ראשונות של דמשקאי ובלדי עם פרים הולנדיים, שמשקלן היה קרוב ל-500 ק"ג ותנובתן רבתה ל-3000 ק"ג חלב, היו התחלות ראשונות של הכנת שחת מעשבי חורף ומבקה, אך כמובן שלא ידעו את הרכבם של המזונות.

בנדשטטר הסביר קודם את שיטת הנסון, את הבסיס שהוא ערך של ק"ג גרעיני

Professor
Nils Kvarnemo
Århuskolle
juni 8 Mars 1867

אמריקאית (NRC), שנבנתה על ידי הוועדה הלאומית למחקר בארה"ב. השיטה החדשה מבוססת על ידע עדכני בפיזיולוגיה וביוכימיה ומותאמת לפרות בעלות תנובות גבוהות. בכל אופן, אין ספק ששיטת הנסון הסקנדינבית שירתה אותנו ואת ארצות מערב־אירופה במשך עשרות שנים, בנאמנות ובתנאי ידע דאז – הפקנו ממנה את המירב. ליהושע ברנדשטר זכות הראשונים, בפירסום ראשון, לפני כ־80 שנה והסברתה התמציתית.

ק"ג שיבולת־שועל ולא על ערך שעורה. לכן היתה קטנה יותר (ש"ש דלה יותר באנרגיה). הסיבה לכך היתה, כפי הנראה, ששיבולת־שועל היתה ברשותם בכמויות גדולות יותר ושימשה להזנת בעלי־חיים. אך יתכן שהיה גם נימוק פוליטי – לא לקבל "שיטה קפיטליסטית" הנהוגה במערב. השיטה הסקנדינבית (הנסון) היתה מקובלת בארץ במשך למעלה מחמישים שנה ועבדה עם מזונות, שבמשך השנים נבדקו במעבדות רגילות וניידות (בדיקה במשק). בסוף שנות השבעים ותחילת השמונים עברנו לשיטה

דברים אישיים לקוראי "חדשות מן העבר"

הרשימה המתפרסמת כאן היא האחרונה, שאני כותב במדור זה. זה 16 שנה שאני מפרסם רשימות במדור זה, כ־120 עד היום. חלק מהן נאסף בשני ספרונים, שהופיעו עד היום ובקרב יאסף היתר בספרון השלישי. כך תינתן תרומה צנועה לתולדות הענף הנפלא שלנו.

הסטוריה מטבעה היא אוסף עובדות ותאריכים והיא לא תמיד ולא לכל אחד מעניינת. אנחנו השתדלנו להוסיף קצת "צבע" ועל ידי כך לעשות אותה מושכת ומעניינת יותר. הארכיון שלנו הפך מאוסף ספרים ומסמכים לדבר חי, שהציבור משתתף בו ולומד להכיר ולהעריך את מעשי העבר ותרומתם למצבנו היום. הדבר חשוב בעיקר בגלל ההרכב האנושי של הציבור היום, רובו צעיר "שלא ידע את יוסף" והמנהיגות, שבחלקה הגדול זרה לרפתנות ומנוכרת לגבי העבר. אני את חלקי תרמתי, כך נדמה לי אך המלאכה חייבת להימשך.

כאן עלי להודות למזכירי המ"ב אשר גילו יחס חיובי ותומך בעבודתי, אביק ריכב, דניאל פרי ויוסי מלול ושותפי בעבודה שעזרו גם בעצה וגם בעבודה ממש: שבתאי רביב ז"ל, רחל אברמוב, אריה שדר וכמובן למרדכי מלען, העורך שהתגבר על כתב החרטומים שלי, על הסגנון הבעייתי ותוך ויכוחים, ברוח חברית הביא את ספינת "חדשות מן העבר" לנמל שקט למנוחה. אינני מחרים את הכתיבה ומדי פעם, בעיקר בשאלות אקטואליות של הענף אשמיע את קולי.

שלמה דורי

יפעת, פברואר 2002.

